

1. Hrvatska je postala monetarno čudo: kuna stalno poskupljuje. Zašto je tomu tako, kad gospodarstvo ne bilježi ni povećanje izvoza, ni značajnu stopu rasta BDP-a?

Politika stabilnosti cijena i tečaja odredila je instrumente, mjere i rezultate svih segmenata ekonomske politike, pa i neke, naoko, paradokse koji se događaju. Tako kao izravnu posljedicu monetarne politike, odnosno primjenu mehanizma sterilizacije monetarnih efekata deviznih transakcija koja se uglavnom provodi preko obveznih rezervi, imamo relativno visoke kamatne stope, ali i paradoks da, i pored visokih deficita i zaduženosti, HNB mora braniti tečaj eura a ne kune.

2. Je li to uvod u dužničku krizu, o kojoj je nedavno govorio guverner Rohatinski?

Ne postoji neka jasna točka ili univerzalna granica nakon koje nastupa dužnička kriza. To prvenstveno ovisi o kretanjima na svjetskom financijskom tržištu i mogućnostima zemlje da uredno servisira dug. Recimo da hrvatski inozemni dug nije stvoren preko noći i da dio hrvatskih ekonomista, koje se rado naziva «katastrofičarima», godinama upozorava na zabrinjavajuće trendove glede inozemnog zaduživanja. Činjenica je da se od 1994 godine naovamo inozemni dug svakih 5-6 godina utrostručivao. Tako smo krenuli s 3 milijarde dolara u 1994., došli na 10 milijardi krajem 1999., da bi danas bili na preko 30 milijardi dolara inozemnog duga. Trenutna je situacija na svjetskom financijskom tržištu povoljna i Hrvatska uredno servisira svoje dugove, ali ne zaboravimo da su 80-tih godina prošlog stoljeća u dužničku krizu došle zemlje s daleko manjim udjelom duga u BDP-u od hrvatskoga i boljom vanjskotrgovinskom i platnom bilancom.

3. Ne svjedoči li ekonomska povijest svijeta da su sve zemlje koje su se našle pred dužničkom krizom svjedočile o istodobnom slabljenju kupovne moći vlastite valute, dok kuna jača. Što to po Vama govori?

Sve to ukazuje na ekonomsku neodrživost postojećeg modela ekonomske politike. Naime, ako bi tražili glavnog krivca za ovako brzi rast inozemnog duga, onda bi to svakako bila, najblaže rečeno, nerazumna ekonomska politika u proteklih 12 godina i njezina fiksacija na stabilnost cijena i tečaja uz prekomjernu javnu potrošnju. Da je inozemni dug potrošen za investicijsku potrošnju, odnosno u porast proizvodnje, izvoza i zaposlenosti, a ne njene druge vidove (javnu i osobnu potrošnju), situacija ne bi bila alarmantna, pa ni tako zabrinjavajuća. Da tome nije tako, svjedoče podaci da je BDP u 2005. godini, realno, jedva nešto veći od onog 1990., industrijska proizvodnja na razini od oko 82 posto, te da od 2000. godine kontinuirano imamo preko 300.000 nezaposlenih, itd.

Pored visine duga zabrinjava i činjenica da će se on i u idućim godinama povećavati. Tako se najnovijim Vladinim «Strateškim okvirom za razvoj 2006.-2013.» planira deficit tekućeg računa platne bilance na godišnjoj razini od 6,5 posto (oko 2 milijarde EU-a ove godine). Hrvatska će se morati za taj iznos, kao i za iznos proračunskog deficita i troškove reprogramiranja postojećeg duga, dodatno zadužiti.

4. Jesu li inozemne investicije dobrodošle ili u hrvatskom slučaju smanjuju učinkovitost gospodarstva? Ako su dobrodošle što ih koči?

Inozemne investicije su svakako dobrodošle, samo trebamo biti svjesni da nam strani kapital ne može riješiti razvojne probleme. Njegov je osnovni cilj profit, najčešće u što kraćem roku, s kojim se rast proizvodnje i zaposlenosti ne moraju nužno poklopiti. U tome smislu nije pametno čitave gospodarske sektore prepuštati stranom kapitalu, posebice ako se radi o ključnima, kao što su: financije, energetika, telekomunikacije, promet, poljoprivreda ili turizam, koji je bitan za platnu bilancu zemlje. Osnovni motiv prodaje bankarskog sektora bio je povećanje

konkurentnosti i snižavanje kamatnih stopa. Nažalost, svjedoci smo oligopolne strukture i «dogovorne ekonomije» na djelu kada se radi o visini kamatnih stopa. HNB ne može kontrolirati inozemno zaduživanje banaka i gotovo da nema nikakvog utjecaja na njihovu kreditnu politiku. Na to kako će se koristiti inozemni, kao i domaći, kapital i da li će se uopće koristiti u Hrvatskoj odlučujuće utječe makroekonomska politika, ali i funkcioniranje financijskog tržišta i pravne države.

5. Je li ulaganje u istraživanje i razvoj budućih tehnologija racionalna ekonomska politika za Hrvatsku kao malu zemlju?

Jedina šansa za «prodor» malih zemalja je proizvodnja zasnovana na novim tehnologijama i dinamičnom poduzetništvu. Ako govorimo o pokretanju proizvodnji na novim tehnologijama koje će biti aktualne za pet ili više godina, onda treba biti svjestan da je 90% svih svjetskih ulaganja u istraživanje i razvoj koncentrirano u deset visokorazvijenih zemalja, pa male zemlje vrlo teško mogu konkurirati na globalnom tržištu radikalnim inovacijama. Ipak postoje i takvi primjeri, kao što je «Nokia» u Finskoj, što samo pokazuje da je dobro organiziranim vlastitim istraživanjem i razvojem, državnim fondom koji će koncentrirati sredstva i podupirati napore poduzeća u određenoj proizvodnji, moguće ostvariti impresivne rezultate.

Da nerazvijene zemlje s malim potencijalom ulaganja u tzv. fundamentalna istraživanja mogu učinkovitim mjerama, naravno do određene granice, dostići razvijene zemlje, pokazuju primjeri Japana, J. Koreje, Singapura i Tajvana.

6. Je li makroekonomska politika dugoročno utjecala na izmjenu strukture hrvatskoga gospodarstva, stimulirajući uvoz umjesto izvoza?

Pod utjecajem ekonomske politike, posebice tečajne, otvoren je proces deindustrijalizacije i bujanja trgovine i usluga, odnosno došlo je do prebacivanja glavnine gospodarskih tokova iz realne (materijalne) u financijsku sferu. Ovaj proces rezultirao je: padom industrijske proizvodnje, broja zaposlenih u industriji, stagnacijom izvoza i enormnim povećanjem uvoza – što je za posljedicu imalo visoki vanjskotrgovinski i platni deficit, te više nego zabrinjavajući, kao po dinamici, tako i po visini vanjski i unutarnji dug.

7. Je li rješenje u svjesnoj akciji države, koja mora znati što hoće – definirati svoj interes?

Jedini način na koji Hrvatska može dugoročno riješiti pitanje svojih deficita (proračunskog, vanjskotrgovinskog i platnog) i njihovih izvedenica – javnog i ukupnog inozemnog duga, je rast BDP-a zasnovan na rastu proizvodnje i zaposlenosti temeljene na izvozu.

Pretpostavka za to, dakle ne i rješenje, su radikalne i koordinirane promjene ukupne makroekonomske politike, odnosno redefiniranje njezinih ciljeva. To je ujedno i jedini put kojim se možemo približiti strukturi javnih prihoda i rashoda, kriterijima i, u konačnici, stupnju razvijenosti Europske unije.